

„Formujú emócie svet?“

15. konferencia Európskej spoločnosti pre štúdium vedy a teológie (ESSSAT). Assisi 30. 4. – 4. 5. 2014

V malebnom prostredí talianskej provincie Perugia, v blízkosti stredovekého mestečka Assisi sa uskutočnilo už 15. diskusné stretnutie približne 150 vedcov a teológov nielen z Európy, ale aj z Ameriky a z afrického kontinentu. Konferencie sa konajú každé dva roky a tohoročná bola zameraná na tému emócií a ich vplyvu na spoločnosť, kultúru, náboženstvo i vedecké bádanie. Počas troch dní zazneli štyri plenárne prednášky zaoberajúce sa témou emócií z pohľadu neurovedy, psychológie, teológie a IT technológií, ďalšie kratšie príspevky boli prednesené a prediskutované v rámci piatich blokov.

Po privítaní účastníkov prezidentkou spoločnosti ESSSAT Antje Jackelénovou otvoril odborný program konferencie prednáškou *Informácie empatického mozgu* neurovedec Christian Keysers, ktorý sa venuje štúdiu zrkadlových neurónov s aplikáciou na pocity a emócie. Pôsobí ako profesor na University Medical Center v holandskom Groningene a vedie skupinu Social Brain na Inštitúte pre neurovedy Holandskej kráľovskej akadémie vied a umení. Predstavil účastníkom výsledky svojho výskumu a pokusov týkajúcich sa schopnosti empatie, uskutočnených na opiciach i ľuďoch.

V popoludňajšom programe bola hlavnou prednášateľkou Rita Nakashima Brocková, ktorá hovorila o implikáciách neurovedeckého výskumu posttraumatickej stresovej poruchy (PTSD) na teológiu zmierenia a soteriológiu. R. Brocková je teologička, zakladateľka a spoluriaditeľka Soul Repair Center pri Brite Divinity School, kde sa venujú vojenským veteránom. Hoci vojenski veteráni predstavujú len 7 % americkej populácie, majú až 20-percentný podiel na celkovom počte samovrážd v USA. Liečenie posttraumatických porúch im síce pomohlo zmierniť psychické následky vojnových zážitkov a vrátiť sa do normálneho života, no predsa počet sebevrážd veteránov do 30 rokov vzrástol. Skúmanie príčin tohto javu viedlo k záveru, že dôvodom môže byť „duševné“ zranenie z vojny, tzv. „morálne zranenie“ (*moral injury*). Tento hlboký pocit viny zahŕňa pocity hanby, smútku, nezmyselnosti a výčitky pre prestúpenie samotnej podstaty morálnych zásad. R. Brocková, ktorá sama je dcérou vojnového veterána, skúmala dosah vojny na rodiny a spoločenstvá, ale tiež komunitné procesy, ktoré môžu veteránom pomôcť dostať sa z ich morálneho zranenia. Tzv. „náprava duše“ (*soul repair*) má pomôcť veteránom, ich rodinám, členom spoločenstiev i kňazom porozumieť dosahu vojny na svedomie zdravých ľudí, pomôcť uzdraviť morálne svedomie spoločnosti a navrátiť veteránov do spoločenského života. Brocková zdôraznila, že keď spoločnosť posielala ľudí do vojny, musí tiež prevziať zodpovednosť za to, aby po návrate domov mohli žiť pokojným a plnohodnotným životom.

Pehr Grandqvist, odborník na vývinovú psychológiu zo Štokholmskej univerzity, sa vo svojej plenárnej prednáške zamerail na vzťah pripútania (*at-*

tachment), emócií a náboženstva – presnejšie vzťahu k Bohu. Teória pripútania hovorí, že takáto väzba na inú osobu poskytuje jednotlivcovi niekoľko podstatných pocitov pre život – pocit blízkosti, bezpečia a istoty –, pretože osobu, ku ktorej sa pripútal, pokladá za silnejšiu a múdrejšiu. Tzv. isté pripútanie zažíva 60-70 % detí, pričom 30-40 % detí zažíva neisté pripútanie. Tento nezdravý typ pripútania sa môže prejavovať viacerými spôsobmi – buď sú deti príliš samostatné, alebo sú príliš závislé (aj negatívne, keď sa neustále hnevajú na rodičov), alebo zaujmú stratégiu úplného odpútania sa od rodičov (*break-down strategy*). Od toho, aký typ pripútania zažil človek vo svojom detstve, závisí, ako prežíva svoj vzťah k Bohu. Podľa výskumov až 77 % reholníkov zažilo v detstve bezpečný spôsob pripútania. Tí, ktorí zažili neistý spôsob pripútania, často nepotrebujú Boha, cítia sa sebestační, alebo Boha pokladajú len za kontrolóra, ktorý je ďaleko, alebo sa na neho hnevajú, či naopak si ho príliš idealizujú. Chaotický typ neistého pripútania spôsobuje, že človek sa striedavo Boha bojí, alebo naopak upína sa k nemu ako svojmu záchrancovi, pričom tento vzťah často ústi do mystickej skúsenosti.

V históriou dýchajúcej aule univerzity v Perugii (časť jej obvodového múru tvorí etruský múr) predniesol prednášku o teológii emócií kardinál Gianfranco Ravasi, predseda Pápežskej rady pre kultúru. Predstavil v nej poslucháčom rozličné aspekty chápania a zobrazovania emócií v Starom zákone. Poukázal na to, že emócie zohrávajú nenahraditeľnú úlohu v procese poznávania a zároveň majú vždy dve stránky: pozitívnu – vedúcu k cnosti (hľadanie objektu túžby, znášanie utrpenia) a negatívnu – vedúcu k neresti (žiadostivosť, túžba vlastniť). Hoci sú emócie subjektívne, predsa sú podmienené svojím objektom. Je to dôsledok prvého hriechu, keď sa ľudia rozhodli odmietnuť objektívnu povahu dobra a zla a tieto kategórie sa stali subjektívnymi.

Poslednou plenárnou prednáškou bola prednáška o úlohe technológií pri formovaní sveta prostredníctvom emócií. Predstavitel' medzinárodnej IT firmy Jonas Kjellstrand poukázal nielen na pozitíva, ale aj na negatíva súčasného technologického boomu. Hlavnou myšlienkou jeho prednášky bola téza, že preceňovaním krátkodobej perspektívy z hľadiska vývoja nových technológií nám často uniká dlhodobejšia vízia. Prostredníctvom internetu a mobilných technológií sa nám technológie stávajú čoraz bližšími, dôverujeme im a zverujeme im svoje pocity, hľadáme niekoho, kto nám rozumie. Na druhej strane však naše emócie prítomné v týchto sieťach sa stávajú zdrojom informácií pre mnohé skupiny, napr. politikov alebo sociológov, ktorí z nich vyvodzujú dôležité informácie (napr. o náraste alebo poklese sympatií k nejakého kandidátovi vo voľbách alebo o blížiacom sa hromadnom prepúšťaní). Možnosti sledovať a kontrolovať naše správy a emócie vyvolávajú tiež obavy z možnosti zneužitia. Prednášateľ v diskusii povedal, že v tomto smere existuje skôr nebezpečenstvo zo strany googlu, ako zo strany vládnych agentúr, zároveň však vyjadril pozitívnu nádej do budúcnosti, keď tvrdil, že jednak technológie majú sebaregulačnú schopnosť a jednak „kolektívny duch je schopný regulovať rôzne excesy, ktoré sa vyskytnú v internetovej sieti“.

V rámci sekcií kratších príspevkov, kde mali autori 10 minút na predstavenie svojej témy a potom 20 minút odpovedali na otázky publika, zaznelo veľa hodnotných a zaujímavých úvah, zaoberajúcich sa napr. tým, akú kognitívnu hodnotu majú emócie v prírodných vedách, či racionalita môže byť emocionálna, či môžu byť emócie v „druhej osobe“, v čom je problém „empatických“ počítačov, či je súcit dobrý alebo zlý pre verejný život, či je depresia hriechom, či emócie posilňujú naše rozhodnutia, alebo či v náboženstve ide iba o emócie a či je viera v Boha vedeckou hypotézou.

Zo Slovenska sa na podujatí zúčastnili Ladislav Kvasz, ktorý sa venuje filozofii vedy a v súčasnosti pracuje v Českej akadémii vied, s príspevkom na tému *Emócie, teológia a transcendencia* a Mária Spišiaková z Teologickej fakulty Trnavskej univerzity s príspevkom *Racionálny a emocionálny aspekt teodícey*.

Okrem vedeckého prínosu mala konferencia aj významný ekumenický prínos. Každý deň sa slúžila bohoslužba v inom obrade – katolíckom, evanjelickom a anglikánskom, pričom vyvrcholením bola spoločná ekumenická bohoslužba v Assisi, v podzemnej kaplnke Baziliky sv. Františka, kam v roku 1986 pápež Ján Pavol II. po prvý raz zvolal predstaviteľov rôznych cirkví na spoločnú modlitbu za pokoj.

Ing. Mária Spišiaková, PhD.
Teologická fakulta Trnavskej univerzity
Kostolná 1, P. O. Box 173
814 99 Bratislava
e-mail: maria.spisiakova@truni.sk